

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 64.858.01 Харківського
регіонального інституту державного
управління Національної академії
державного управління при
Президентіві України
проф. Карамішеву Д. В.

ВІДГУК

– офіційного опонента кандидата наук з державного управління, доцента Приходько Ольги Миколаївни на дисертаційну роботу Кучерявої Каріни Якупівни “Державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України”, подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 64.858.01 в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначає аграрну галузь як один з ключових векторів розвитку національної економіки, метою реформування якого є поступове освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції агропромислового комплексу.

Дотримання зазначеного підходу актуалізує необхідність вироблення механізмів державної аграрної політики щодо підвищення ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки.

Проте реалії сьогодення свідчать про організаційну обмеженість структури аграрного сектора – суттєве переважання у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції, превалювання або великих, або дрібних товаровиробників. Активна державна підтримка розвитку

великотоварних формувань й неналежна увага до проблем дрібнотоварних господарств, не сприяє вирішенню проблем виробництва основних видів трудомісткої продукції, забезпечення продовольчої безпеки країни та формування соціальної бази розвитку сільських територій. Сформована до цього часу мережа сільськогосподарських кооперативів є не тільки малочисельною, а й за своїм змістовним наповненням не завжди відповідає базовим кооперативним принципам. Зазначене актуалізує необхідність посилення регулюючого впливу держави на процеси кооперації в аграрному секторі.

З цією метою особлива увага має бути сконцентрована на створенні передумов для його інституціонального забезпечення, яке, передусім, передбачає формування механізмів взаємодії держави, сільськогосподарських товаровиробників й сільського населення, розвиток системи сільськогосподарського дорадництва у вигляді інформаційної та консультативної допомоги, розвиток кооперації для забезпечення інтеграції дрібнотоварних форм господарювання у ринкові механізми функціонування аграрного сектору, підвищення ефективності функціонування саморегулювальних організацій в агропродовольчій сфері з метою усунення надмірної регламентованості, децентралізації процесу прийняття управлінських рішень.

Таким чином, здійснене Кучерявою К. Я. в рамках дисертаційної роботи дослідження теоретичних і прикладних аспектів щодо вдосконалення механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України є виправданим й практично затребуваним.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, є обґрунтованими.

Достовірність наукових результатів не викликає сумнівів, оскільки вони базуються на глибокому аналізі отриманих даних, здійсненому на

достатньому фаховому рівні. Завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно і структурно узгодженими.

Автор є послідовним у дослідженні окресленого кола питань та викладенні результатів аналізу, актуалізує теоретичні висновки емпіричними даними, вміло застосовує загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Надані висновки і рекомендації свідчать про чітко сформовану особисту позицію дисертанта щодо місця й ролі держави у розвитку кооперативного руху, сутності кооперативу, як організаційної форми кооперації. Окремо слід відмітити оригінальний стиль викладення роботи, залучення широкої інформаційної бази, зокрема зарубіжних літературних джерел.

Надійність і вірогідність отриманих наукових результатів підтверджується тим, що дисертація Кучерявої К. Я. виконана у відповідності з планом науково-дослідних робіт і тематики кафедри управління персоналом та економіки праці Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за темою «Механізми державного регулювання розвитку людських ресурсів України» (реєстраційний номер 0116U007251).

Надійність одержаних наукових результатів підтверджується також їх обговоренням на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях (2014-2017 рр.).

Викладене вище свідчить про обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, що викладені у дисертаційному дослідженні Кучерявої К.Я.

Аналіз змісту дисертації

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 233 сторінки, обсяг основного тексту – 192 сторінки. Робота містить 12 таблиць,

20 рисунків, 8 додатків. Список використаних джерел включає 290 найменувань на 36 сторінках.

Розділи дисертації відображають теоретико-методологічний, прикладний та конструктивний аспекти досліджуваної проблематики, що в цілому відповідає правилам викладу результатів наукового дослідження такого рівня.

У першому розділі «Теоретичні засади державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки» визначено зміст і значущість процесу кооперації в системі суспільного відтворення, викладено теоретичні засади державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки, розкрито сутність та складові механізми державного регулювання розвитку аграрного сектора на кооперативних засадах, узагальнено зарубіжний досвід сприяння кооперативному руху заходами державного впливу.

Відмінними особливостями теоретичного дослідження є звернення до наукових шкіл, напрямів та поглядів окремих учених, а також і підходів вітчизняних вчених; дослідження розвитку кооперативного руху в контексті еволюції державної аграрної політики.

У другому розділі «Аналіз стану механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України» визначено основні тенденції розвитку процесів кооперації в аграрному секторі економіки України, досліджено нормативно-правові засади державного регулювання зазначених процесів, проаналізовано дієвість методів та засобів організаційно-інституційної та фінансово-економічної складових механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі.

Здійснений автором всебічний аналіз особливостей господарювання сільськогосподарських кооперативів, пріоритетних напрямів їх державної підтримки дає повне уявлення про стан розвитку кооперації в аграрному секторі економіки та рівень відповідності діючого правового, інституціонального та економічного забезпечення розвитку кооперації.

У третьому розділі дисертаційної роботи «Вдосконалення механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України» узагальнено, систематизовано та вдосконалено механізм державної підтримки задля розвитку кооперативного руху, обґрунтовано пропозиції щодо підвищення дієвості функціонування нормативно-правової, організаційно-інституційної та фінансово-економічної складових механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі.

Окремо слід відмітити розроблені Кучерявою К.Я. методичні підходи до діагностики розвитку кооперації в аграрній сфері на рівні регіону, застосування яких, дозволяє аналізувати стан та перспективи розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації на регіональному рівні. Пропоновані методичні підходи оперують набором показників, що досить повно відображають стан розвитку кооперації, мають чітку інтерпретацію, відображають як економічну так і соціальну складову коопераційних процесів, дозволяють виокремити фактори, що мають загальнодержавний вплив та фактори, що знаходяться в компетенції вирішення регіону. Саме тому дані методичні підходи сприймаються переконливо, й свідчать про можливість їх практичного застосування.

Аналіз змісту дисертації дозволяє стверджувати, пункти новизни, визначені автором у відповідній структурній частині дисертаційної роботи та автореферату, відповідають змісту проведеного наукового дослідження та мають діалектичний зв'язок з результатами роботи вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл. Кожен розділ дисертаційного дослідження містить авторське трактування питань, пов'язаних з проблематикою державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки.

У рецензованій роботі повно і ґрунтовно розкрито зміст трьох розділів відповідно до теми і сформульовано висновки, що логічно випливають із змісту проведеного дослідження, яке засвідчує, що авторові вдалося реалізувати мету і вирішити всі поставлені завдання.

Оформлення дисертації та автореферату відповідає загальноприйнятим вимогам.

Наукова новизна дисертаційної роботи.

Представлена до захисту дисертаційна робота Кучерявої К.Я має наукову цінність і новизну. Найбільшої уваги заслуговують наступні досягнення автора:

уперше:

– розроблено дворівневу модель державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки, що, з одного боку, враховує специфічний статус учасників кооперативних відносин як рівноправних партнерів держави, з іншого – дозволяє комплексно охопити весь ланцюг формування кооперативної системи, запровадити ефективні інструменти зворотнього, організаційного та інформаційного зв'язків;

удосконалено:

– обґрунтування практичних рекомендацій з удосконалення механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України:

а) визначено систему принципів державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки шляхом виокремлення групи спеціальних принципів, а саме: нормативно-правового та економіко-організаційного забезпечення дрібнотоварних сільськогосподарських виробників; урахування традицій розвитку кооперації; добровільності; методологічного інституціоналізму;

б) обґрунтовано підходи до вдосконалення *організаційно-інституціональної* (доведення необхідності формування єдиного інформаційного простору у сфері кооперації; диверсифікації механізмів державної підтримки сільськогосподарських кооперативів залежно від складу співзасновників, умов створення, потреб кооперативу та показників його діяльності) *та фінансово-економічної* (удосконалення порядку проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

для надання їм державної фінансової підтримки; необхідності розроблення державних програм підтримки кооперації в аграрному секторі з урахуванням регіональних особливостей функціонування господарських суб'єктів) складових механізму державного регулювання процесів кооперації в аграрному секторі економіки України;

в) сформульовано пропозиції з удосконалення *нормативно-правового забезпечення* державного регулювання кооперативного руху – зроблено пропозиції щодо уточнення категорій «сільськогосподарська кооперація» та «сільськогосподарський кооператив»; обґрунтовано необхідність підтвердження органом легітимації заявленого статусу сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу шляхом доопрацювання норм профільного закону стосовно порядку ведення обліку членів кооперативу, обмеження частки асоційованих членів, форм реорганізації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, відповідності статуту кооперативу до вимог законодавства; визначено перелік засобів державного регулювання, що можуть бути делегованими сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам та їхнім об'єднанням відповідними органами державної влади в рамках реалізації принципу розвитку саморегулювання в аграрному секторі економіки України;

– наукові підходи до організації діагностики рівня розвитку кооперації в аграрному секторі, зокрема на регіональному рівні, що включають такі складові: сутність; замовників; мету; вимоги, яким має відповідати діагностика; завдання, що вирішуються в результаті її проведення; етапи проведення та індикатори розвитку кооперації;

дістали подальшого розвитку:

– понятійно-категорійний апарат науки державного управління шляхом визначення змісту понять «державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки» та «механізм державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі»;

– теоретичні підходи до узагальнення передового досвіду зарубіжних країн у царині державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки, що дозволяє виділити дві базові моделі при формуванні відповідної державної політики: 1) активне втручання держави з переважанням форм, методів та інструментів прямої підтримки держави (зокрема, прийняття спеціальних законів); 2) опосередковане втручання шляхом формування сприятливих умов для розвитку кооперативного руху (завдяки протекціоністському характеру проваджуваної політики на макроекономічному рівні). Результатом такої політики є формування різних структур внутрішнього управління кооперативами – вільної та регламентованої моделей.

Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання

Практична значущість дисертаційної роботи Кучерявої К.Я. обумовлена, по-перше, затребуваністю теоретичного осмислення сутності кооперації, як організаційної форми праці, по-друге, ґрунтовністю наданих пропозицій і висновків автора та можливістю їх використання при здійсненні конкретних заходів в сфері державної аграрної політики.

Практичне значення одержаних результатів підтверджено довідками про впровадження які розміщені автором у додатках. Відповідно до змісту довідок, практичне значення одержаних результатів полягає в узагальненні автором теоретичних положень, наукових висновків та розробці на їх основі практичних рекомендацій в частині удосконалення правового та організаційно-інституційного механізму державного регулювання розвитку кооперації .

Окремі науково-практичні результати дослідження було використано в роботі:

– Інституту законодавства Верховної Ради України зокрема прийнято до уваги пропозиції дисертанта щодо удосконалення базових категорій кооперативного законодавства, необхідності підтвердження

сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами заявленого статусу, визначення переліку засобів державного регулювання, які можуть бути делеговані сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам та їх об'єднанням відповідними органами державної влади (довідка № 157-11/771851 від 9 грудня 2016 р.);

– Департаменту агропромислового розвитку Херсонської обласної державної адміністрації, а саме методичні підходи до діагностики розвитку кооперації в аграрній сфері на рівні регіону (довідка № 21-1423/0/16/019.4.2 від 23 листопада 2016 р.);

– Харківського аграрного національного університету ім. В.В. Докучаєва при викладанні навчальних дисциплін «Публічне адміністрування», «Управління конкурентоспроможністю підприємства», «Державне управління в економічній сфері», за програмою підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня зі спеціальності 073 «Менеджмент» та 074 «Публічне управління та адміністрування» (акт про упровадження № 115 від 16 лютого 2016 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Результати дисертаційної роботи Кучерявої К.Я. були досить ретельно та всебічно (загальна кількість наукових праць автора за темою дисертаційного дослідження становить 24 наукові праці, з яких 7 – оприлюднені у наукових фахових виданнях з науки «Державне управління», з них 1 стаття в іноземному збірнику, 2 – підрозділи в колективних монографіях, зокрема 1 – в іноземній; 13 – у збірниках за матеріалами науково-практичних конференцій та конгресів, зокрема 2 – в іноземних) висвітлені у наукових публікаціях. Загальний обсяг публікацій, що належить особисто здобувачеві, становить 6,5 друк. арк. Активна участь автора у науково-комунікативних заходах свідчить про достатній рівень апробації результатів роботи.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційного дослідження

Проте поряд із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи потрібно відзначити наявність у ній окремих дискусійних положень, які потребують додаткової аргументації.

1. Ключовим висновком проведеного дослідження є обґрунтування побудови дворівневої моделі державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України у перспективі (автореферат, ст. 3). Додаткової аргументації потребує твердження щодо виокремлення саме двох рівнів регулювання.

2. На основі узагальнення передового досвіду зарубіжних країн у царині державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки, автор виділяє дві базові моделі при формуванні відповідної державної політики: 1) активне втручання держави з переважанням форм, методів та інструментів прямої підтримки держави; 2) опосередковане втручання шляхом формування сприятливих умов для розвитку кооперативного руху (автореферат, ст. 4-5). Але виникає питання яка із даних моделей, на думку автора, є найбільш прийнятною для національного кооперативного сектору.

3. У другому розділі дисертаційної роботи (ст. 65-82) автор аналізує особливості господарської діяльності сільськогосподарських обслуговуючих та сільськогосподарських виробничих кооперативів. Доцільно було викласти позицію автора стосовно місця і значення для розвитку національного кооперативного руху сільськогосподарських обслуговуючих і виробничих кооперативів.

4. Зображуючи структурно-логічну схему механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі (автореферат, ст. 8) автор наголошує, що зважаючи на різну природу факторів впливу держави на розвиток кооперації, слід виокремлювати нормативно-правову, організаційно-інституційну та фінансово-економічну функціональні складові

механізму. Бажано було обґрунтувати доцільність виокремлення саме цієї групи функціональних складових.

5. У третьому розділі дисертаційного дослідження (ст. 161) автор підкреслює важливість взаємодії місцевих виконавчих органів влади та органів місцевого самоврядування в питаннях підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Робота суттєво збагатилася, якби дисертант описав чи запропонував механізм такої взаємодії.

6. Здійснюючи оцінку нормативно-правового забезпечення функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (розділ 2, ст. 88), автор констатує, що з метою врегулювання питання діяльності кооперативів в частині надання послуг, було скасовано положення, яке надавало кооперативам право надавати послуги третім особам (у розмірі до 20 % від загального обсягу діяльності кооперативів). Потребує пояснення позиція автора щодо доцільності таких нововведень, оскільки серед науковців немає одностайної позиції з цього питання.

Висловлені зауваження щодо наявності певних недоліків в роботі, тим не менш, не знижують якість дисертаційної роботи, яку можна вважати завершеною. Вони, враховуючи актуальність даної теми, можуть бути використані автором в процесі здійснення подальших наукових досліджень.

Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та висновки.

Дисертаційне дослідження Кучерявої К. Я. «Державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України» є цілком завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагомим теоретичне та практичне значення. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності

25.00.02 – механізми державного управління. У дисертаційній роботі містяться раніше не захищені наукові положення.

Текст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи. Отримані результати дослідження є вирішенням наукової проблеми поглиблення теоретико-методичних положень та формування рекомендацій щодо удосконалення механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України.

Згідно існуючих вимог, положення та результати дисертаційної роботи опубліковано у наукових фахових виданнях України з державного управління, у тому числі одна стаття у іноземному періодичному виданні, яке включене до наукометричної бази Scopus, обговорено та схвалено на науково-практичних конференціях різного рівня. Представлені у дисертаційній роботі результати, як свідчать документи, подані у дисертації, знайшли впровадження у практичній діяльності органів державної виконавчої влади та вищому учбовому закладі.

Таким чином, на підставі аналізу дисертації Кучерявої К. Я., автореферату дисертації, публікацій дисертанта у фахових наукових виданнях можна зробити висновок, що дисертаційна робота виконана на належному теоретичному і методичному рівні відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та п. 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а автор дисертації – Кучерява Каріна Якупівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук державного управління за спеціальністю 25.00.02. – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

к.держ.упр., доцент
кафедри соціальної
роботи ДНУ ім.О.Гончара

Підпис доцента Приходько О.М.
засвідчую :
Вчений секретар ДНУ ім.О.Гончара

О. М. Приходько

Т.В. Ходанен